

EKONOMİ POLİTİK

Küresel Krizde İkinci Perde

Erinç Yeldan, 23 Haziran 2010

2008’de tüm dünya ekonomilerini saran küresel krizin, 2009’un ikinci yarısından başlayarak “toparlanma”ya dönüştüğü muştulanmıştı. 2010’da toparlanma ivmelenecek; canlandırma paketleri yavaş yavaş çekilecek ve küresel ekonomi yeni dengelerine kavuşacaktı. 2011 sonrası ise yeniden genişlemenin başlangıcı olacaktı.

Bütün bu olumlu unsurlar son iki ayın veri akışı altında eridi gitti. Yunanistan’dan gelen iflas haberlerine İtalya, Portekiz, İspanya ve Macaristan’dan sürdürülmesi güçleşen borç haberleri eklendi. ABD ekonomisinde istihdam artışı Nisan ve Mayıs aylarında yeniden durgunluk içine girdi. İngiltere, 2011 büyüme tahminini 1 puan azaltarak yüzde 2.3’e indirdi. İtalya Merkez Bankası yeni uygulamaya konulan “istikrar paketi”nin maliyetini ekonomik büyüme hızında yüzde 0.5’lik kayıp olarak duyurdu ve İtalyan ekonomisini yeniden durgunluk içerisine sürükleyebileceği uyarısında bulundu. Benzer tahminler Yunanistan ve İspanya çin zaten açık olarak yapılmaktaydı.

Bu tür haberler küresel ekonominin ikinci bir krize sürüklenmekte olduğu ve küresel krizde “ikinci dip”tehlikesiyle karşı karşıya olduğumuz şeklinde yorumlanmaya başlandı.

Kanımızca aslında olan biten küresel krizin doğrudan yapısal nitelikleriyle ilgilidir ve “ikinci bir dibe vuruş” olgusundan ziyade, krizin uzun süreli durgunluk konjonktürü içinde olmasından kaynaklanmaktadır. Mevcut kriz, popüler yazında sıkça dile getirildiğinin aksine, aslında *finansal* nitelikli bir kriz değildir. Kriz, kapitalizmin kaçınılmaz krizlerini finansallaşma ile aşma çabasının ürünüdür ve yapısal kökenlerini reel ekonomik aktivitelerde karlılığın düşmesi ve sermaye birikim temposunun gerilemesinde bulmaktadır. Gelişmiş ülkelerde sanayi faaliyetlerindeki karların düşme eğilimi, finansal rant oyunları ve finansal karlar aracılığıyla kapatılmaya çalışılmış ve bu dönüşüm neticesinde sermaye birikimi de sabit sermaye yatırımlarından caydırılıp rantiyer ve finansal faaliyet alanlarına kaydırılmış idi. Dolayısıyla mevcut kriz, kökenlerinin *reel ekonomide* yattığı, kapitalizmin yapısal sorunlarının artık açığa çıkmasıyla patlak veren bir *reel ekonomi* krizi idi.

Kriz konjonktürünün ardında, başta ABD olmak üzere tüm gelişmiş ekonomilerde neredeyse sıfır düzeyinde tasarruflar ve aşırı tüketim talebi yatmaktaydı. “*Sanayi sonrası hizmet toplumu*” diye geçiştirilmeye çalışılan bu çarpık yapı doğal olarak çok yüksek düzeyde borçluluğu ve söz konusu borç dünyasının ayrılmaz parçası olan finansal köpükleri de yaratmaktaydı.

AB bölgesinde mali birlik sağlanmadan kurgulanan parasal birlik deneyimleri; ABD ekonomisinde yüksek dış açıkların finansmanında kullanılan finansal varlıkların değerlerinin “kuşuklu” olması; ve buna rağmen söz konusu varlıkların başta Çin, Japonya ve Kore olmak üzere tüm dünyanın “yükselen piyasa ekonomileri” tarafından rezerv birikiminde stoklanmak

üzere sermaye birikiminden çekilmesi olguları krizin, deyim yerindeyse, tuzu biberi haline gelmişti...

Aşağıdaki tabloda seçilmiş G-20 ülkelerinin 2009 ve 2010 boyunca tasarladıkları “kurtarma ve canlandırma paketlerinin” milli gelire oran olarak mali boyutu var. Verileri IMF’nin 2009’un Temmuz ayında yayınladığı bir araştırma notundan derledim. G-20 dünyası 2009’da milli gelirine oran olarak toplam yüzde 7, 2010’da da yüzde 5.8’lik düzeyde canlandırma paketlerini uygulamaya koymayı planlamış gözükmekte. Söz konusu paketlerin bedelleri peş peşe bütçe açıkları, yüksek kamu borcu ve yüksek borç faizi olarak karşımıza çıkmaya başladı ve krizin “ikinci perdesi açıldı”. Şimdi gördüğümüz durgunluk, artık canlandırma paketleriyle ötelenen reel ekonomik krizin yapısal ana nedenlerini tekrar tekrar ortaya dökmesinin bir sonucu.

Bundan sonrasında artık kapitalizmin vahşi yüzünün açıkça ortaya çıkacağı günler göreceğimiz çok açık. Krizin bedelinin emekçi sınıflara esnekleştirme saldırılarıyla ödettilmeye çalışılacağı günler kapımızda. Emegün örgütlerini çok ciddi bir sınav dönemi bekliyor.

G-20 Ülkelerinde Milli Gelirin %si Olarak Mali Genişleme

	2009		2010	
	toplam	krize yönelik tedbirler	toplam	krize yönelik tedbirler
Ağırlıklı Ortalama	-5.5	-2.0	-5.5	-1.6
Gelişmiş G-20 Ülkeleri	-5.9	-1.9	-6.2	-1.6
İngiltere	-8.9	-1.6	-10.6	0.0
ABD	-5.6	-2.0	-5.6	-1.8
Yükselen Piyasa Ekonomileri G-20	-5.0	-2.2	-4.4	-1.6
Arjantin	-1.1	-1.6	0.7	0.0
Brezilya	-0.7	-0.6	1.2	-0.6
Kore	-6.7	-3.6	-7.8	-4.7
Meksika	-2.8	-1.5	-2.6	-1.0
Türkiye	-3.7	-0.8	-3.3	-0.3
Finansal canlandırma paketi dahil ortalama	-7.0	-2.0	-5.8	-1.6

Veriler, 2007 yılına görece olarak hesaplanan ve krize yönelik olarak Temmuz 2009’a değin açıklanmış tedbirlerin mali yükünü vermektedir. Hesaplamalara (i) finansal varlıkların satın alımı (finans sektörlerine destekleme alımları) ve (ii) kriz öncesi yapılması planlanmış olan harcamalar dahil değildir.

Kaynak: IMF Staff Position Note 30 Temmuz 2009, SPN/09/21

Türkiye’nin aydınlanma çağının yorulmak bilmez neferi sevgili İlhan ağabeyi kaybettik. Tüm Cumhuriyet ailesinin ve ulusal bağımsızlık ve aydınlanmadan yana tüm yurtsever dostlarının başı sağolsun. Anısını huzurunuzda saygıyla bir kez daha anmayı borç biliyorum.